

Több szelvényben (P/5, R/5) is megfigyelhető volt egy nagyjából ÉNy-DK-i irányú, szabálytalan alakú, hol masszívabb, hol lazább sóderos réteg, amely korai (1. századi) félig földbe vájt objektumok feltöltéseként, illetve planírozásaként jelentkezett. Ezt a sóderos réteget a 2. századi fossa vágta. A több helyen jelentkező nagyon kemény masszív sóderszintek alapján provizórikusan útnak határozható meg funkciója.

Az S/5-ös szelvény déli részén felülről ovális, metsetben méhkas alakú, tapasztott aljú tárolóverem került elő (8/a obj.), melyet részben a már betöltött fossába, részben a sárga bolygatatlan altalajba mélyítettek be a 3. század folyamán. A feltehetően gabona tárolására szolgáló verem betöltéséből többek között üvegolvadék, öntőtégely töredéke, állatcsontok, emberi koponya töredéke, tegula és késő római mázas kerámia került elő, legalján pedig egy 4. századi érmet találtunk (restaurálása folyamatban). Ennek alapján a 4. század végére, 5. század elejére tehető a tárológödör használatának megszűnése.

Itt jegyezném meg, hogy ebben az ásatási évben is, a tavalyihoz hasonlóan, csak minimális késő római (4–5. századi) leletet találtunk, ami arra utalhat, hogy ebben az időszakban már nem lakták a vicust, hanem beköltöztek az egyre szaporodó barbár támadások elől a biztonságosabb erőd falai közé.

A római kori leletanyagokon kívül bronzkori kerámia is jelentkezett a feltárt területen, de objektumokat nem tudunk az ideai ásatásunk során ehhez a korszakhoz kapcsolni.

Az ideai ásatásokhoz kapcsolódik még, hogy megbízást adtunk a paksi székhelyű Geodézia Kft.-nek a Bottyán-sánc déli lejtőjének szintvonalas felmérésére.

Az előkerült fémleletek a szekszárdi Wosinszky Mór Múzeumban történő restaurálást követően a paksi Városi Múzeumban nyernek elhelyezést a kerámialeletekkel együtt.

Jövő évi ásatásunk során tovább kívánunk haladni a Bottyán-sáncon déli irányba, ahol már lakóépületek várhatóak.

BESZÉDES JÓZSEF

231. Panyola, Ásottfok

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

A lelőhely feltárása 1991-ben kezdődött el és ez ideig minden nyáron folyt. Az 1999. július 7. és augusztus 5. között zajló ásatási szezonban csupán egy házmaradványt sikerült feltárnunk, mert csupán két munkatársunk volt.

A hosszúkás, téglalap alakú ház beásásban kemence maradványai is előkerültek. Lepénysütő és kevés üvegsalak maradvány is volt egyéb kerámiatöredékek és állatcsontmaradványok között. A szomszédos szelvényben is előbukkant egy másik ház maradványa, de azt teljesen feltárni már nem volt módunk.

Munkatárs: Szimonova Eugénia. A munkálatokat a Károli Gáspár Református Egyetem részéről Hidán

Csaba László ellenőrizte, közreműködött Voronkó Vera mint felmérő-rajzoló.

DR. ERDÉLYI ISTVÁN

232. Pásztó, Szent Imre tér 12., Szalai-malom

(Nógrád megye) Kk, Ú

Pásztó város műemlékileg védett központjának dél-keleti részén áll a Szalai-malom romos épülete, melyet az önkormányzat képviselőtestülete 8/1999. I. 26. számú határozatában helyi védelemre javasolt. Az 1999 májusában meghirdetett Nemzeti Örökség Program pályázaton a pásztói önkormányzat 500 000 Ft-t nyert az épület kutatására, mely összeget 100 000 Ft-tal kiegészített, és ebből az összegből 1999. szeptember 20–október 15. között megtörtént a kutatás.

A romos épület a város belsejében, a műemlékileg védett központban áll. Északi fala teljesen hozzáépült a dombfalhoz és felülről feltöltődött a fölötte lévő kertekből, de így járt a keleti fal is. Rendkívül elhanyagolt, szemetes volt a két helyiségből és a keleten hozzáragasztott, most garáznak használt alacsonyabb helyiségből álló volt malom. A Ny-i helyiség a nagyobb, ezt magasan borította a szeméttel kevert törmelék, benne kövek, fatörzsek, a falak tetején bokrok, futónövények.

A kisebbik helyiségben a déli fal mentén padlógerendán nyugvó 3 fapillér tart egy féltetőt. A helyiség keleti és déli falát többretegű meszelés borítja. A helybeliek szerint ez volt a gépház. A féltető gerendájától északra eső részen a helyiséget vastag szemétreteg borította a lebetonozott padlaton. Az északi fal közelében betongyűrűből álló kút van. Egy hétig tartott, amíg innen a betonlajzat szintjéig kihordták a szemetet. A nagyobb helyiségben először a köveket, majd a szemetet gyűjtöttük össze. A középső ajtónál kezdtük és haladtunk észak és nyugat felé. A bejárat szintjéig vittük ki a törmeléket, amiből különböző mintázatú zöld mázas kályhacsempék kerültek elő. A laza szemetes törmelék alatt vastag égésréteg volt. 1948-ban leégett az épület, a fafödém, a tetőszerkezet, megégték a falak és a padozat, amely állítólag deszka (hajó)padló volt. Megégett pala és faszén alkotja az égésréteget, amely az egész épületen végigkövethető.

Kétheti tisztogató munka után kijelölhettünk egy 1,5 m széles kutatóárkot az épület hossz tengelyében, amely a teljes K-Ny hosszúságban átmetszette az épületet. A nagyobbik helyiség keleti fala mellett egy 1,10 m széles, 0,8 m mély aknát találtunk, melynek árokba eső szakasza 1,2 m törmelékkel, kővel és téglával volt tele és kibontása közben kisméretű vaslapátokat találtunk. Ezeket gumiszalagra szerelték, és ezek vitték fel a bűzát őrölni.

A kutatóárok közepén 0,55 m mélységben fagerenda elkorhadt nyomát találtuk. Ez talpgerenda, ami É-D irányban végig volt fektetve a helyiségben. Keleti oldala mellett élére állítva egy törött malomkővet találtunk, alatta habarcsban téglákat, mellette egy lapos négyszögű követ. A gerenda nyugati oldala mellett 0,3 m átmérőjű

ép malomkő feküdt, lapjával a földre helyezve. A gerendától 0,5 m-re keletre és 1,1 m-re nyugatra habarcsba rakott négyszögű kőalapon egy-egy kőpillér áll. A keleti kőpillér 25 × 30 cm méretű, 0,6 m mélységben téglafalal és kővel van körberakva. A kutatóárokban az akna és a keleti pillér közé eső szakaszán a következő rétegeket lehetett megfigyelni: a szemét és téglatörmelék alatt van az egész malomteret elborító égett pala-faszén réteg, az 1947 vagy 1948-ban történt égés maradványa. Ez alatt barna laza feltöltés van, a keleti részen fekete agyag és faszénnel kevert agyagcsikkal. A felszíntől minteg 0,6 m-re átégett agyag padlószint van, a fagerenda alatti fal megmaradt faltető vonalával egy szinten. Ez alatt lazább feltöltés húzódik faszénnel, téglatörmelékkel keverve. Alatta tömör sötétszürke letaposott agyagréteg, egy újabb padlószint volt megfigyelhető, amelynek alsó része egyenetlenül csatlakozik a sárga, egynemű bolygatatlan (?) homokréteghez, amely rétegben – közvetlenül a keleti pillér alatti köveknél – ovális tűzhelyet tártunk fel. Mindez a malomépület többszöri leégéséről, újjáépítéséről, új padlószintek kialakításáról tanúskodik.

Az árok további mélyítésekor a keleti pillér nyugati oldalánál 0,8 m széles kőfalat találtunk. Ugyanilyen rakású és szerkezetű falon áll a nyugati pillér, és két párhuzamos fal egybe van építve a rájuk merőleges fallal. E fal mellől, az árok közepén, a nyugati pillér és gerenda közötti részről 1,1 m mélységből belül mázas 17. századi edénytöredékek kerültek elő. A metszetfalban látszó fal mellől sárgásbarna mázas edénytöredékeket szedtünk ki, melyek inkább a 17. sz. végére mutatnak, vagy a 18. sz. elejére. Az 1. sz. kutatóárok déli metszetrajzán az igen bonyolult, aprólékos rétegekből kihámozható, hogy a korai épület, amelyből egy négyszögű falrészlet maradt, leégett. Ez is többszöri leégést, újjáépítést, és legalább három padlószintet mutat a legutóbbi (1948-as) betonpadlón kívül. Úgy tűnik, itt a 17. századra tehető a legkorábbi fal, akkor viszont az árok északi metszeténél feltárt ovális tüzelőhely ennél korábbi. A két kőpillér, amelyeken egy-egy nagy faoszlop állhatott, legkorábban a 17. század végén készülhetett.

A nyugati kőpillértől nyugatra eső árokszakasz északi metszetéről következő olvasható le: a mai szinttől számítva 0,7–0,8 m mélységig terjedő feltöltésből 18–19. századi edénytöredékek és vastárgyak kerültek elő. Találtunk a pillér alatti kőfaltól nyugatra 1,1 m mélységben egy 1850-es krajcárt. Megkerestük a nagyobbik helyiséget nyugaton osztó fal alapozását. Az osztófal tetjén 0,25 m széles, 0,2 m vastag beton van, alatta pársor kő 0,4 m szélességben a földre lerakva. Ezek alatt viszont igen széles kőfal alapját találtuk. A földbe rakott fal síkjától keletre még 0,5 cm-re van a fal síkja, nyugatra 0,25 m-re. Az egész fal szélessége 1,15 m.

Középen kiszélesítettük az 1. sz. kutatóárokot. A két kőpillértől északra vaspántokkal megerősített nagyméretű őrlőkövet találtunk, a fagerenda szintjén. Középen a nagyméretű lyuk mellett három kisebb is mélyed a kőbe. A malomkőtől nyugatra a keskeny válaszfal mel-

lett egy újabb, téglából kifalazott aknát találtunk, egy melléje épített igen keskeny falszakasszal. Ez a malomnak a legutóbbi, gépesített periódusához tartozott.

Az 1. sz. kutatóárokot nyugat felé folytattuk a termet választó keskeny fal és az épület nyugati fala közötti szakaszon. A fal nyugati síkja előtt 0,65 × 0,45 m-es beton-tömböt találtunk. Elszállítottuk a felső égett törmelékét, amely alatt ferdén mélyülő betoncsatornát találtunk. Feltehetően mégis itt folyt ki a víz, ami a kerekeket hajtotta. A betoncsatorna elbontása után habarcsba rakott tömör kőfalat találtunk, a keleti részen 1 m, a nyugatin 0,6 m mélységig, majd alatta ugyancsak ferdén futó sárga homok–barna törmelék–sárga homok réteget váltakozva 1,8 m mélységig, ezek alatt pedig faszenes laza égésréteget. Bár 2,25 m mélységig ástunk le, mégsem nem találtuk meg az árok alját, viszont az omladékos föld miatt veszélyes lett volna mélyebbre ásni. 2,75 m széles, kőfallal körbevett csatornát találtunk itt, amelyben a vízikerekek forogtak. A csatorna vagy vizesárok keleti kőfala azonos a nagy helyiséget nyugaton osztó, felül betonfallal, amely alul, ahol a vizesárok keleti falát alkotja, 0,5 m széles. Vakolt, egyenes síkú kőfal a betonpadlótól számítva 1,42 m mélységig. E mélységben alapozási kiugrás van, 0,2 m széles. Itt van egy nagy kő, ennek alja 1,75 m mélységben van, ez egy szint, ez alatt a déli metszetfalban jól látható egy égésréteg. A fal kő- és téglafalazatban folytatódik, a téglák között kemény meszes-kavicsos habarcs, 2,5 m mélységben sem értük el az alját. A keleti faltól 0,6 m-re vascső van lent az árokban. Érdekesen alakított a vizesárok nyugati fala. Ez nem azonos a malom nyugati felmenő falával, hanem annak belső oldalához egy 0,85 cm széles kőfal tartozik, így a malomárok nyugati fala a felmenő fallal együtt 1,65 m széles. A vizesárok nyugati fala is vakolt, és ugyancsak 1,75 m mélységben van az alapozási padka.

A malom kisebbik keleti helyiségében a keleti válaszfal alapozását a fal keleti síkjánál 0,75 m mélységben találtuk, amely alatt egy korábbi fal másmilyen habarcsú alapfala található. E kisebb helyiségben a kutatóárokban nem lehetett dolgozni, mert 1 méteres, 0,4 m mély betonlapok, köztük két 0,3 m mély betoncsatornából áll az aljzat. Ezeket a legutóbbi periódusban használt dízelmotor üzemeltetésnél készítették, és gépalapok voltak. Az épülethez keleten hozzáépített, legutóbbi garáznak használt kis helyiség középső falának alapozását is megkerestük. E helyiségben téglából készült gépalapok álltak.

DR. VALTER ILONA

233. Páty, Malom-dűlő (MRT 7. k. 13/9. lelőhely (Pest megye) B, LT, Ró, A, Á

Folytatódott a Füzes-patak Ny-i partja mellett, az M1-es autópálya és 100-as út között, a Terminál Rt. tereprendezési munkálatai miatt 1997. októberében kezdett építkezést megelőző feltárás. A beruházó által biztosí-